PODPIS ZAUFANY
BARTOSZ
GRABSKI
05.11.2026 07:26:53 GMT+1
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Kraków, dnia 19 września 2026 roku

Recenzent
dr hab. n. med. Bartosz Grabski

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Emilii Skrzypczak
pt. „Znaczenie orientacji seksualnej w życiu osób transpłciowych”
napisanej na Uniwersytecie SWPS pod kierunkiem
dr hab. Justyny Ziółkowskiej
i
dr Katarzyny Grunt-Mejer

Na wstępie mojej recenzji pragnę wyrazić moje uznanie dla Doktorantki – Pani mgr Emilii Skrzypczak za **wybór tematu** badań. Jakkolwiek ostatnie lata przyniosły zwiększone zainteresowanie badaczy populacją osób transpłciowych i różnorodnych płciowo prowadzonych z perspektywy normatywnej, afirmującej, to temat wzajemnych związków pomiędzy ich orientacją seksualną a wyłanianiem się, konsolidacją i ekspresją tożsamości płciowej wymaga zdecydowanie dalszej eksploracji. Ma to szczególne znaczenie, gdyż mowa tu jest o populacji, której istotna charakterystyka – tożsamość płciowa, była przez dziesięciolecia patologizowana i traktowana jako forma lub przejaw zaburzeń zdrowia psychicznego. Dodatkowo, seksualność tych osób była szczególnie problematyzowana. Z jednej strony uważano osoby transpłciowe za aseksualne, przynajmniej do czasu rozwiązania problemu dysforii płciowej, z drugiej uważano, że specyficzne właściwość ich seksualność mogą być siłą napędową dla rozwoju tożsamości płciowej, jak w przypadku koncepcji autogynefilii. Zakładano także obligatoryjną heteroseksualność jako kryterium „prawdziwej" transpłciowości. W dyskusji nad tą tematyką pojawiały się głosy, które postulowały ścisłe związki pomiędzy tożsamością płciową a orientacją seksualną (jak we wspomnianej wcześniej koncepcji autogynefilii), jak i takie które traktowały te fenomeny jako całkowicie oddzielne i niezależne. Brakowało analiz prowadzonych z perspektyw normatywnej i afirmatywnej. Prezentowana praca doktorska jest **próbą eksploracji znaczenia orientacji seksualnej osób transpłciowych przeprowadzoną właśnie z perspektywy normatywnej i afirmatywnej**.

Rozprawę doktorską stanowi **cykl publikacji**, na który składa się **systematyczny przegląd** jakościowych badań naukowych oraz **badanie oryginalne** przeprowadzone metodą jakościową. Oba badania zostały, co zwraca szczególną uwagę, **opublikowane w prestiżowym i wiodącym dla tematyki transpłciowości czasopiśmie naukowym**, tj. w International Journal of Transgender Health, którego obecny IF wynosi 8,4 i znajduje się w kwartylu Q1. Podkreśla to uznanie ważkości podjętego tematu i jakości wykonanych badań.

Praca doktorska została przygotowana **starannie**. Otwiera ją karta tytułowa, spis treści a następnie abstrakty przygotowane w języku polskim i angielskim. Następnie zamieszczono część stanowiącą wprowadzenie do tematu badań oraz przedstawiono definicje stosowanych w pracy pojęć. Kolejna część pracy stanowi ogólny opis celu badań, stosowanej metody jakościowej i ogólnej charakterystyki grup badawczych, tj. osób transpłciowych. Następnie autorka specyficznie koncertuje się na zwięzłym omówieniu prezentowanych przez siebie dwóch badań stanowiących cykl publikacyjny, tj. postawionych pytań badawczych, zastosowanej metody, otrzymanych

wyników, ich dyskusji i ograniczeń badań. Tę część dysertacji zamyka całościowe podsumowanie wyników i ograniczeń badań składających się na prezentowaną dysertację doktorską. Kolejne części stanowią spis piśmiennictwa, spis publikacji naukowych składających się na pracę doktorską oraz dwa oświadczenia, dla każdej pracy oddzielnie, potwierdzające udział kandydatki w stworzeniu koncepcji badania, jego zaprojektowaniu, zbieraniu danych, ich ekstrakcji i kodowaniu, analizie i syntezie oraz napisaniu manuskryptu. Następnie załączono oryginalne artykuły opublikowane w International Journal of Transgender Health, w których kandydatka jest pierwszą autorką.

Badanie pierwsze stanowi systematyczny przegląd badań jakościowych, którego celem była odpowiedź na postawione pytanie badawcze: Jakie znaczenie ma orientacja seksualna dla osób transpłciowych? Przeprowadzony przegląd zarejestrowano w bazie PROSPERO i przeprowadzono zgodnie z wytycznymi PRISMA. Analizie poddano piśmiennictwo z lat 2010-2020 z uznanych baz danych (PubMed, Scopus, PsycInfo, Web of Science). Zastosowano cztery słowa kluczowe: trangender, sexual orientation, meaning, experience. Do analizy włączono badania, w których próba składała się z przynajmniej 50% osób transpłciowych, w których podjęto temat znaczenia orientacji seksualnej i napisane w języku angielskim. Zastosowano metodę analizy tematycznej.

Otrzymane wyniki pozwalają Doktorantce na sformułowanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze z poziomu indywidualnego, relacyjnego i społecznego. Doktorantka wskazuje na współzależność obu fenomenów. Na poziomie indywidualnym wskazuje na wzajemne przenikanie się i wzajemny wpływ obu aspektów seksualności, tak że jeden z nich może czasami ułatwiać a czasami utrudniać zrozumienie drugiego, proces ten może prowadzić także do redefinicji wyjściowej tożsamości płciowej i/lub orientacji seksualnej. Na poziomie relacyjnym autorka badania wskazuje na znaczenie relacji interpersonalnych, szczególnie partnerskich/intymnych w określaniu, eksploracji integracji swojej tożsamości płciowej i seksualnej (orientacji). Z perspektyw społecznej z kolei, pokazuje jak heteronormatywność, binaryzm płci czy doświadczanie stygmatyzacji mogą utrudniać zrozumienie i realizację siebie w obszarze przenikania się tożsamości płciowej i seksualnej.

Podsumowanie dokonanej analizy wskazuje na dynamiczną relację pomiędzy oboma fenomenami oraz na udział procesów indywidualnych, relacyjnych i społecznych w tej dynamice.

Badanie drugie, oryginalna praca wykonana metodą jakościową, za cel postawiło zrozumienie tego, jak osoby transpłciowe rozumieją i opisują swoją

seksualność. Badanie zostało przeprowadzone na podstawie 12 półustrukturyzowanych wywiadów indywidualnych z osobami transpłciowymi, w wieku 20-53 lat. Kryteriami włączenia był ukończony 18 rok życia, identyfikacja jako osoba niecispłciowa. Badanie uzyskało zgodę Komisji Etycznej Uniwersytetu SWPS. W analizie uzyskanych danych posłużono się Refleksyjną Analizą Tematyczną.

Głównym wynikiem badania jest wskazanie na znaczenie cisheteronormatywnych norm społeczno-kulturowych dotyczących płci i seksualności dla doświadczania i zarządzania dysforią płciową podczas aktywności seksualnej. Badani opracowują te społeczno-kulturowe normy, albo poprzez ich internalizacją, albo odrzucenie, co potencjalnie m. in. zwiększa presję na *passing* i niekorzystnie oddziałuje na doświadczanie przyjemności seksualnej w pierwszym przypadku lub bardziej koncertują się na owej przyjemności a zarazem redefiniują znaczenia nadawane ciału i zachowaniom seksualnym w drugim przypadku.

Podsumowując Doktorantka wskazuje, że cisheteronormatyność społeczno-kulturowa nie stanowi li tylko biernego tła a dynamiczny kontekst kształtujący życie seksualne i seksualność osób transpłciowych.

Z kilki **uwag krytycznych** dotyczących prezentacji pracy wskazać można na brak załączenie kopii zgody komisji bioetycznej, czy niewykorzystanie doskonałych polskich pozycji piśmienniczych (np. Mijas, Koziara, 2020) we wprowadzeniu dotyczącym zjawiska transpłciowości. Praca mogłaby skorzystać z nieco szerszego krytycznego omówienie historycznych konstruktów wiążących orientację seksualną z tożsamością płciową, ale wciąż nieraz obecnych w dyskursie, np. koncepcji autogynefilii, aby pokazać jak orientacja seksualna i szerzej seksualność osób transpłciowych były problematyzowane, a zarazem realne wyzwania stojące na drodze do ich pełnej integracji nie były rozpoznawane, co właśnie zmieniają takie badania jak te przeprowadzone przez Doktorantkę

Podsumowanie

Zakres przedsięwzięcia oceniam jako **ambitny**, Doktorantka wykazała się **oryginalnością myślenia** a uzyskane wyniki, pomimo eksploracyjnego charakteru i ograniczeń *implicite* zawartych w metodzie jakościowej należy uznać za stanowiące znaczący **wkład** w dotychczasowy dorobek naukowy. Wynika to z objęcia badaniem zagadnień, które jak dotychczas nie są wystarczająco opracowane z perspektywy normatywnej i afirmującej. Równocześnie dotyczą populacji stygmatyzowanej społecznie i takiej jej charakterystyki (seksualności), która przez lata stanowiła społeczne tabu, a w kręgach profesjonalnych była problematyzowana, tj. uwikłana w dyskurs psychopatologiczny. Nie do przeceniania w wymiarze tak poznawczym, jak i

ogólnoludzkim jest **oddanie głosu samym osobom respondenckim** i usłyszenie ich niepowtarzalnego świadectwa. Wiele z tych głosów jest spójnych z doświadczeniem pochodzącym z praktyki klinicznej recenzenta obejmującej blisko 1000 konsultowanych osób z tej populacji.

Z uwagi na **oryginalność** zrealizowanego projektu badawczego oraz **rzetelność formalną i metodologiczną pracy**, jej **poznawcze walory**, **nowatorskie ujęcie tematu**, a także **praktyczną i aplikacyjną wagę** analizowanego zagadnienia oraz ogólnie wysoki poziom naukowy całej rozprawy **wnoszę o przyznanie Autorce dysertacji wyróżnienia**.

Wnoszę też o dopuszczenie Pani mgr Emilii Skrzypczak do dalszych etapów przewodu doktorskiego, gdyż w mojej ocenie rozprawa doktorska spełnia wszystkie warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2024, poz. 1571 ze zm.).

dr hab. n. med. Bartosz Grabski, FECSM, WPATH-CM
lekarz specjalista psychiatrii i seksuologii, psychoterapeuta
kierownik Pracowni Seksuologii
Katedry Psychiatrii i Psychoterapii WL UJ CM